

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Ընթերցանությունը որպես
ուսուցման գործիք կրտսեր դպրոցականների մոտ

Առարկան՝ Հայոց լեզու և գրականություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Հովհաննիսյան Գայանե

Ուսումնական հաստատություն՝ Թ.112 ավագ դպրոց

Երևան 2023

Բովանդակություն

Ներածություն.....	3
ԳԼՈՒԽ 1. ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀՄՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ	
1.1 Կրտսեր դպրոցականների խոսքի գործունեությունը.....	5
1.2 Ընթերցանությունը որպես խոսքի գործունեության տեսակ.....	7
1.3 Կրտսեր դպրոցականների ընթերցանության հմտությունների բաղադրիչները.....	9
1.4 Կրտսեր դպրոցականների մոտ կարդալու հմտությունները զարգացնող մեթոդներ և մեթոդիկաներ.....	14
Եզրակացություն.....	19
Գրականության ցանկ.....	21

Ներածություն

Տարրական դպրոցի **ամենաարդիական** խնդիրներից մեկը երեխաներին ճիշտ, սահուն և արտահայտիչ կարդալ սովորեցնելն է: Այս խնդիրը արդիական է և հավերժ արդիական կլինի, քանի որ ընթերցանությունը հսկայական դեր է խաղում մարդու կրթության, դաստիարակության և զարգացման գործում: Ընթերցանությունը կարծես պատուհան է հանդիսանում երեխաների և շրջապատող աշխարհի միջև: Կարդալու հմտություններն ու կարողությունները ձևավավորվում են որպես խոսքի և մտավոր գործունեության ամենակարևոր տեսակ, ինչպես նաև այն ունի ուսուցողական բնույթ: Այն հմտությունների և կարողությունների մի այնպիսի համալիր է, որն աշակերտների կողմից օգտագործվում է ամբողջ ուսուցման ընտացքում և կյանքում: Այստեղից կարող ենք ենթադրել, որ ընթերցանության հմտությունները զարգացնելու և կատարելագործելու համար անհրաժեշտ է համակարգված և նպատակաուղղված աշխատանք իրականացնել, որպեսզի աշակերտը դասարանից դասարան սահուն անցում կատարի:

Կարդալու խնդիրը նաև պակաս արդիական չէ գիտական տեսանկյունից: Երեխայի ճանաչողական գործունեության զարգացման մակարդակի ընդհանուր ցուցիչներից մեկը ընթերցանության հմտության հաջող տիրապետումն է: Ենթադրվում է, որ կարդալու և կարդալ սովորելու դժվարությունները ցույց են տալիս որոշակի մտավոր գործընթացի զարգացման անհատական խնդիրներ:

21-րդ դարում հատկապես կարևոր է աշակերտների մեջ փոքր տարիքից սեր սերմանել գրքերի և ընթերցանության նկատմամբ: Ուսուցչի խնդիրն է աշակերտին սովորեցնել մտածել և խորհել կարդացածի շուրջ, այլ ոչ թե անգիր անել, քանի որ ցանկացած տեքստի իմաստալից ընկալումը նպաստում է մարդու ինտելեկտուալ և հոգևոր աճին:

Ինչ գործունեություն էլ, որ մենք հանձնարարում ենք աշակերտին, այն թեկուզ մասամբ բայց հիմնված է լինում ընթերցանության վրա: Ուստի տարրական դպրոցում աշակերտի համար ընթերցանության տեխնիկային տիրապետելը կարևոր խնդիր է ուսուցչի համար:

Աշխատանքի նպատակն է՝ ուսումնասիրել կարգալու հմտությունների ձևավորումը և զարգացումը կրտսեր դպրոցական տարիքում:

Նպատակին հասնելու համար իմ առջև դրել եմ հետևյալ **խնդիրները**՝

- ուսումնասիրել խնդիրը հոգեբանամանկավարժական գրականության մեջ,
- ուսումնասիրել կրտսեր դպրոցականների մոտ ընթերցանության հմտությունների ձևավորման չափանիշներն ու ցուցանիշները:

ԳԼՈՒԽ 1. ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՀՍՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.1 Կրտսեր դպրոցականների խոսքի գործունեությունը

Իր գործունեության տեսությունը մշակելիս Լ.Ս. Վիգոտսկին եկել է հետևյալ եզրակացությանը, որ խոսքը կարող է դիտվել որպես մարդկային գործունեության տեսակ. Վիգոտսկին առաջինն էր, ով ներկայացրեց «խոսքի ակտիվություն» հասկացությունը: Հետագայում այս փաստը ճանաչվեց, և համապատասխան հայեցակարգի գիտական վերլուծության ընթացքում նոր մոտեցում դրվեց խոսքի զարգացման վրա՝ խոսքի գործունեության տեսության տեսանկյունից: Սկզբում այս մոտեցումը սահմանվեց ռուսերենը որպես օտար լեզու դասավանդելու համար (Ա.Ա. Լեոնտև, Ի.Ա. Զիմնյայա): Բայց այն Վ.Ի. Կապինոսի, Թ.Ա. Լադիժենսկի, Մ.Ռ. Լվովի կողմից զարգացվեց և օգտագործվեց լեզվի ուսուցման մեթոդաբանության ստեղծման շրջանակներում: [1]

Այսպիսով, «խոսքի գործունեությունը ակտիվ, նպատակաուղղված, լեզվով միջնորդավորված և մարդկանց միմյանց հետ փոխազդեցության մեջ խոսակցական հաղորդագրություն ստանալու կամ թողարկելու իրավիճակով որոշված գործընթաց է»:

Հաղորդակցման կարիք - անձի ցանկությունը, մեկ այլ անձի հետ հաղորդակցվելու միջոցով, նոր բան սովորելու իր համար, կիսվելու զգացմունքներով և մտքերով: Խոսքի ակտիվության աղբյուրը հաղորդակցական կարիքն է, քանի որ խոսքային հաղորդակցությունը բացակայում է առանց կոնկրետ շարժառիթների:

Երբ երեխաները մտնում են 1-ին դասարան, ուսումնական գործունեությունը, ինչպես նաև հաղորդակցությունը դառնում է առաջատար գործունեությունից մեկը: Նրանց համար հաղորդակցության շրջանակն ու հաղորդակցության բովանդակությունն ավելի լայն են դառնում, քանի որ հայտնվում են նոր մարդիկ՝ ուսուցիչներ, որոնք օրինակ են ծառայում ու տարաբնույթ տեղեկատվության աղբյուր: [2]

Դպրոց մտնելիս երեխաները սովորաբար ունենում են բավականին մանրամասն ֆրագային խոսք՝ ճիշտ ձևավորված հնչյունական, բառապաշարի և քերականության առումով: Քանի որ այս շրջանում երեխաները բավականին լավ զարգացած հնչյունաբանական լսողություն ունեն, նրանք կարող են տիրապետել ձայնի վերլուծության և սինթեզի հմտություններին, որոնք անհրաժեշտ են կարդալ և գրել սովորելու համար:

Ըստ Ա.Ն. Գվոզդևի, դպրոցական շրջանի սկզբում երեխաները «տիրապետում են խոսքին որպես հաղորդակցության լիարժեք միջոց», եթե նրանք չունեն խոսքի ապարատի խանգարումներ, ապա մտավոր զարգացումը կընթանա աստիճանակարգային եղանակով, ինչպես նաև նորմալ խոսքի և սոցիալական միջավայրի առկայության դեպքում այն կձևավորվի սահուն և ճիշտ:

Երեխաների մեծամասնությունը տարրական դպրոցում հեշտությամբ շփվում է ուրիշների հետ և հաճախ նույնիսկ համառ է նման կապ հաստատելու հարցում, թեև 4-րդ դասարանում նկատվում է այդ համառությունը նվազեցնելու միտում:

Հատկապես կրտսեր դպրոցականի խոսքի, վարքագծի առանձնահատկությունն ուսման և մեծանալու գործընթացում ինքնաբուխ մենախոսական խոսքի փոփոխությունն է: Երեխան հաճախ օգտագործում է «սրտանց խոսակցություն», սկսում է տիրապետել խոսքային կրթությանը հետևյալ եղանակի օգտագործմամբ.

➤ Սա ի՞նչ է նշանկում

Ակամա երկխոսական խոսքն ավելի հաճախ է հանդիպում, քան մենախոսությունը: Բայց արդեն 4-րդ դասարանում ավելանում է աճոյախոսության, պատմվածքի ժանրերին տիրապետելու գիտելիքը:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաներին բնորոշ է ոչ խոսքային հաղորդակցման միջոցների ակտիվ օգտագործումը՝ ժեստերի, ինտոնացիայի, դեմքի արտահայտությունների օգտագործումը: Առաջին դասարանից երեխայի հետ շփվելիս կնկատենք, որ նա հազվադեպ է ուշադրություն դարձնում իր պատմության գրուցակցի ընկալմանը: Մինչդեռ 4-րդ դասարանում պատմությանը լսողի արձագանքի կարևորությունը սկսում է առաջնահերթ դիրք գրավել: [3]

1.2 Ընթերցանությունը որպես խոսքի գործունեության տեսակ

Ընթերցանությունն ընդգրկված է մարդկանց հաղորդակցական և սոցիալական գործունեության ոլորտում և դրանում ապահովում է բանավոր հաղորդակցության գրավոր ձև:

Այն զբաղեցնում է հիմնական տեղերից մեկը՝ թե՛ օգտագործման, թե՛ կարելորության, թե՛ մատչելիության առումով: Ըստ Հոնրի Գ. Վ. - ի և Վերեջազինա Ի.Ն – ի ., ընթերցանությունն ունի հետևյալ կառուցվածքը՝

- Շարժանիթ
- Նպատակ
- Պայման
- արդյունք

Շարժանիթը հաղորդակցությունն է տպագիր բառի միջոցով: Նպատակը կրտսեր դպրոցականին հետաքրքրող առարկայի վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալն է: Պայմանները ներառում են լեզվի գրաֆիկական համակարգի և տեղեկատվության արդյունահանման մեթոդի տիրապետում: Արդյունքը տարբեր աստիճանի ճշգրտությամբ և խորությամբ ընթերցվածից տեղեկատվության ըմբռնումն է կամ քաղումը:

Ըստ Եզորով Տ.Գ.-ի, ընթերցանությունը ընկալունակ խոսքի գործունեություն է, որը բաղկացած է գրավոր խոսքի ընկալումից և ըմբռնումից: Ի տարբերություն բանավոր խոսքի ընկալման, կարդալիս տեղեկատվությունը գալիս է ոչ թե լսողական, այլ տեսողական ալիքով: Համապատասխանաբար փոխվում է նաև տարբեր զգայարանների դերը: Ընթերցանության մեջ որոշիչ դեր են խաղում տեսողական զգայարանը:

Տիլատով Վ.Մ. ընդգծում է, որ տեղեկատվության տեսողական ընկալումը և դրա հոսքի գործընթացը կարող են ապահովել պատկերների ավելի հուսալի պահպանում, քան լսողական, քանի որ ընթերցողն ունի այս գործընթացը կարգավորելու և վերահսկելու ունակություն (դանդաղեցնել ընթերցանության

տեմպը, հետ գնալ, մնալ տեղում, և այլն), ինչը հանգեցնում է ընթերցման մեխանիզմների մի փոքր այլ աշխատանքի:

Կրտսեր դպրոցականը կարդալիս ոչ միայն տեսնում է տեքստը, այլև արտասանում է ինքն իրեն և միևնույն ժամանակ, կարծես, լսում է իրեն արտաքին ականջից դուրս եկող հնրյունների ուղեկցությամբ: Չի կարելի չհամաձայնել Ռախմանով Ի.Վ.-ի հետ, ըստ որի լսողական զգայարանների միջոցով ստացվող զգացողությունները ընթերցանության անփոխարինելի տարր են, քանի որ դրանք հնարավորություն են տալիս վերահսկել սեփական ընթերցման որոշակիությունն ու ճշգրտությունը: Ֆիլատով Վ.Մ. ներկայացնում է այնպիսի հասկացություն, ինչպիսին է ներքին արտասանության մեխանիզմը, որի շնորհիվ տեղի է ունենում գրաֆիկական և լսողական-շարժիչ պատկերների համեմատություն: Ընթերցվողի ընկալմանը զուգահեռ տեղի է ունենում նաև դրա ըմբռնումը: Ընթերցանության գործընթացի այս երկու ասպեկտները անքակտելիորեն կապված են. այն հմտություններն ու կարողությունները, որոնք ապահովում են դրա ընթացքը, պայմանականորեն բաժանված են երկու խմբի.

ա) կապված ընթերցման «տեխնիկական» կողմի հետ (նրանք ապահովում են տեքստի ընկալման մշակումը (գրաֆիկական նշանների ընկալումը և դրանց փոխկապակցումը որոշակի իմաստների հետ կամ տեսողական ազդանշանների վերակողավորումը իմաստային միավորների մեջ).

բ) ընկալվողի իմաստային մշակման ապահովում՝ տարբեր մակարդակների լեզվական միավորների միջև իմաստային կապերի հաստատում և այդպիսով տեքստի բովանդակությունը, հեղինակի մտադրությունը և այլն: (այս հմտությունները հանգեցնում են տեքստի ընկալմանը որպես ամբողջական խոսքի դրույթ) [5]: Հարկ է նշել, որ հասուն ընթերցողի տեխնիկական հմտությունները ավտոմատացված են, որպեսզի նրա ուշադրությունն ամբողջությամբ կենտրոնանա ընթերցվածի իմաստային մշակման վրա, իսկ կրտսեր դպրոցականների դեխքում օգնության է գալիս ուշադրության կամաձինությունը, որը իզնում է ուշադրության կենտրոնացվածությունը և բաշխումը հատկացնել ընթերցվող նյութին, որքան հնարավոր է: Դրանց ավտոմատացումը հատկապես հստակորեն դրսևորվում է, երբ

պարզ (և բովանդակությամբ, և լեզվով) տեքստը սահուն է ինքն իրեն, երբ պատրաստվում է հասկանալ դրա հիմնական բովանդակությունը: Լեոնտն Ա.Ա. ընթերցման գործընթացը համարում է հետևյալը.

Ընթերցողի աչքերը շարժվում են գծի երկայնքով, բայց ոչ սահուն, այլ ցատկերով՝ կանգառ (դադար, ֆիքսացիա) - ցատկ - կանգ - ցատկ և այլն: Վերոնշյալ պայմաններում փորձառու ընթերցողը տողում կատարում է 4-6 կանգառ՝ յուրաքանչյուրը մոտ 0,2 վայրկյան տևողությամբ: Աչքի բոլոր կանգառների ժամանակի գումարը ընթերցման ժամանակն է (աչքի շարժումը կազմում է ժամանակի 5%-ը), որից էլ հաշվարկվում է ընթերցման արագությունը: Կանգառի ժամանակ ընթերցողն ընկալում է տողի մի հատված, որը գերազանցում է մեկ գրաֆիկական բառը: Բառի ընկալումն ավարտվում է նրա ճանաչմամբ, այսինքն՝ որոշակի իմաստի հետ հարաբերակցությամբ, որը պահանջում է նրա լսողական-շարժիչ նմուշի վերակառուցումը: Տեսողական ընկալումը, հետևաբար, միշտ ուղեկցվում է ընկալվածի արտասանությամբ, ինքն իրեն հպանցիկ ընթերցման ժամանակ այն իրականացվում է ներքին խոսքում և կրճատվում: Հարկ է նշել, որ վերը նշված գործընթացները տեղի են ունենում միաժամանակ, մինչդեռ ընկալվող նյութը անմիջապես ենթարկվում է իմաստային մշակման մի քանի մակարդակներում. միավորվում են սինթագմաների, որոնք նույնպես փոխկապակցված են միմյանց հետ և միավորվում են նախադասությունների (շարահյուսությունների), վերջիններս, իրենց հերթին, ավելի մեծ կարգի միավորների, օրինակ՝ իմաստային կտորների, դրանք ամբողջական ամբողջական խոսքային աշխատանքի են: Նվազագույն միավորը, որը բառային իմաստի հետ մեկտեղ որոշակի իմաստային հարաբերություններ է հաղորդում սինթագման է, ուստի այն սովորաբար դիտվում է որպես իմաստային մշակման միավոր (չնայած իրականում ընթերցողը կարող է գործել ավելի մեծ միավորներով) սակայն այս տարբերակը կրտսեր դպրոցականների ընթերցանության զարգացման ամենաարդյունավետ է: [4]

1.3 Կրտսեր դպրոցականների ընթերցանության հմտությունների բաղադրիչները

Պետք է հիշել, որ ընթերցանությունը բարդ հոգեֆիզիոլոգիական գործընթաց է:

Ընթերցանության ընթացքում պետք է ուշադրություն դարձնել երեք հիմնական բաղադրիչների՝

1. բառերի ընկալումը - այն բառերը, որոնք դրանք նշանակում են, ուղղագրելու ունակություն:
2. Կարդացված բառերի հետ կապված բովանդակության ըմբռնում:
3. Կարդացվածի գնահատում – գիրքը ոչ միայն կարդալու, այլև նրա բովանդակությանը քննադատաբար վերաբերվելու կարողության ձևավորման համար է: Երեխաների մոտ այս գործընթացը նկատվում է, ինչպես գիտենք, ոչ միշտ:

Ընթերցանության հմտությունը տպագիր տեքստը հնչեցնելու ավտոմատացված հմտություն է, որը ներառում է ընկալվող ստեղծագործության գաղափարի ըմբռնումը և ընթերցվածի նկատմամբ սեփական վերաբերմունքի զարգացումը: Հենց «մտածված ընթերցանությունը»՝ հիմնված ընթերցանության կատարյալ հմտության վրա, դառնում է երեխայի մշակութային ավանդույթներին ծանոթացնելու, գրական աշխարհում խորասուզվելու և նրա անհատականությունը զարգացնելու միջոց:

Կարևոր է հիշել, որ կարդալու կարողությունը հաջողակ ուսուցման բանալին է ինչպես տարրական, այնպես էլ միջնակարգ դպրոցներում, ինչպես նաև հուսալի միջոց է նավարկելու տեղեկատվության հզոր հոսքը, որի հետ պետք է առնչվի ժամանակակից երեխան:

1-2-րդ դասարանների սովորողների հիմնական խնդիրն է գործնականում սովորել ստեղծագործություններում գտնել հեքիաթասացների և հերոսների տեսակետը:

Դա անելու համար կրտսեր դպրոցականները պետք է տիրապետեն հետևյալ հմտություններին՝

1. Ապրումակցում և հուզական կարեկցանք
2. Աշխատել տեքստի հետ ուսուցչի ղեկավարությամբ ընթերցողի տեսանկյունից

3. Հեղինակի տեսանկյունից սեփական արտահայտության ստեղծում (կոմպոզիցիա, պատմվածք հերոսի անունից, պատմություն սեփական կյանքի մասին): [6]

Այս տեսակի հմտությունները շարունակում են առաջատար մնալ տարրական դպրոցում բոլոր կրթության համար, բայց աստիճանաբար դառնում են ավելի բարդ:

3-4-րդ դասարանների աշակերտները կարողանում են ինքնուրույն հասկանալ ստեղծագործության գաղափարը, կարող են առանձնացնել սեփական ընթերցողի և հեղինակի դիրքորոշումը:

Ընթերցանության հմտության զարգացումը, որպես խոսքի գործունեության տեսակ, տեղի է ունենում բարձրաձայն կարդալու ընդլայնված խոսքի ձևից մինչև ինքն իրեն կարդալը, որն իրականացվում է որպես մտավոր գործողություն, որը տեղի է ունենում ներքին մակարդակում:

Մեթոդաբանության մեջ ընդունված է բնութագրել կարդալու հմտությունը՝ անվանելով դրա չորս բաղադրիչները՝ կոկետություն, սահունություն, գիտակցություն և արտահայտչականություն:

Այս համալիրում առաջատար տեղը զբաղեցնում է այնպիսի բաղադրիչ, ինչպիսին իրազեկումն է: Ընթերցանության գիտակցությունը մեկնաբանվում է որպես հեղինակի մտադրությունը հասկանալու, գեղարվեստական միջոցների գիտակցում, որոնք օգնում են իրականացնել այդ մտադրությունը և հասկանալ սեփական վերաբերմունքը կարդացածի նկատմամբ:

Ընթերցանության ճշգրտությունը սահմանվում է որպես սահուն ընթերցում՝ առանց աղավաղումների, որոնք ազդում են կարդացվողի իմաստի վրա:

Սահունությունը ընթերցանության արագությունն է, որը որոշում է ընթերցված տեքստի ըմբռնումը: Այս արագությունը չափվում է ժամանակի մեկ միավորի համար կարդացվող տպագիր նիշերի քանակով (սովորաբար սա 1 բուլետում բառերի քանակն է): Ընթերցանության արագությունը պետք է լինի օպտիմալ միջակայքում՝ հաշվի առնելով ուսանողների մտավոր գործունեության տարիքը և դինամիկան:

Ընթերցանության արագությունը որոշելիս պետք է նաև հաշվի առնել, որ դա կախված է երեխայի խառնվածքից:

Արտահայտությունը բանավոր խոսքի միջոցով ունկնդիրներին ստեղծագործության հիմնական գաղափարը և դրա նկատմամբ սեփական վերաբերմունքը փոխանցելու ունակությունն է:

Արտահայտիչ ընթերցանության հիմնական սկզբունքը ներթափանցումն է ընթերցվողի գաղափարական և գեղարվեստական իմաստի մեջ: Արտահայտիչ ընթերցանության նշաններն են՝ հեղինակի մտադրությունը փոխանցող դադարները և տրամաբանական շեշտադրումները դիտարկելու ունակությունը՝

- հարցի, հայտարարության ինտոնացիան դիտարկելու, ինչպես նաև ձայնին անհրաժեշտ զգացմունքային գունավորում տալու ունակություն.
- լավ արտասանություն, հնչյունների հստակ, ճշգրիտ արտասանություն, բավարար ծավալ, տեմպ:

Ընթերցանության այս բոլոր որակները փոխկապակցված են և փոխկապակցված: Առանց գրաֆիկական նշանների ճիշտ հնչյունավորման անհնար է հասկանալ տեքստի առանձին միավորները, առանց հասկանալու յուրաքանչյուր միավորի իմաստը՝ անհնար է հասկանալ դրանց կապը, իսկ առանց տեքստի առանձին բաղադրիչների ներքին կապի, աշխատանքի գաղափարը չի իրականացվի. Իր հերթին ստեղծագործության ընդհանուր իմաստի ըմբռնումն օգնում է նրա առանձին տարրերի ճիշտ ընթերցմանը, իսկ տեքստի ճիշտ ընթերցումն ու ըմբռնումը հիմք են դառնում ընթերցանության արտահայտչականության համար: Մահունությունը, լինելով ընթերցանության տեմպ, որոշակի պայմաններում դառնում է արտահայտչականության միջոց: Այսպիսով, ընթերցողի պատրաստումը պետք է կառուցվի՝ հաշվի առնելով ընթերցանության հմտությունների բոլոր չորս որակների վրա միաժամանակյա աշխատանքը: Այս մոտեցումն իրականացվում է արդեն գրագիտության շրջանում:

Արագ ընթերցանությունը հմտություն դարձնելու փուլերը.

Ընթերցանության հմտությունների զարգացումը շատ բարդ և երկարատև գործընթաց է:

Ընթերցանության հմտությունների ձևավորման երեք փուլ կա՝ վերլուծական, սինթետիկ և ավտոմատացման փուլ:

Վերլուծական փուլը բնութագրվում է նրանով, որ ընթերցողի գործունեության մեջ ընթերցանության գործընթացի բոլոր երեք բաղադրիչները «կոտրված» են և երեխայից առանձին ջանքեր են պահանջում կոնկրետ գործողություններ կատարելու համար: Երեխան պետք է տեսնի ձայնավորը, փոխկապակցի այն միաձուլվող վանկի հետ, մտածի, թե որտեղ պետք է ողբի միաձուլումից դուրս տառերը և բարձրաձայնի տեսած յուրաքանչյուր գրաֆիկական վանկը, այսինքն՝ սահուն արտասանի այն, որպեսզի ճանաչի բառը և հասկանա այն:

Վանկերով կարդալը նշան է, որ երեխան գտնվում է հմտությունների ձևավորման առաջին փուլում՝ վերլուծական: Սովորաբար ենթադրվում է, որ վերլուծական էլ թակելը համապատասխանում է կարդալ և գրել սովորելու ժամանակահատվածին: Յուրաքանչյուր երեխա ունի ընթերցանության հմտությունը սիրապետելու իր տեմպերը:

Սինթետիկ փուլը ենթադրում է, որ ընթերցման բոլոր երեք բաղադրիչները սինթեզված են, այսինքն. ընթերցվածի ընկալումը, արտասանությունը և ըմբռնումը տեղի են ունենում միաժամանակ: Այս փուլում երեխան սկսում է կարդալ ամբողջական բառերով: Սակայն ընթերցողի այս փուլին անցնելու հիմնական նշանը ընթերցանության ժամանակ ինտոնացիայի առկայությունն է: Կարևոր է, որ երեխան ոչ միայն ըմբռնի տեքստի առանձին միավորները, այլ դրանք փոխկապակցի ընթերցվածի ամբողջական բովանդակության հետ: Ինտոնացիան կարդալիս հայտնվում է այն պայմանով, որ ընթերցողը նկատի ունենա կարդացածի ընդհանուր իմաստը: Սովորաբար դա տեղի է ունենում տարրական դպրոցի երկրորդ կուրսում:

Ավտոմատացման փուլում ընթերցման տեխնիկական հասցվում է ավտոմատիզմի և չի իրականացվում ընթերցողի կողմից: Նրա ինտելեկտուալ ջանքերն ուղղված են ընթերցվածի բովանդակությունը և դրա ձևը հասկանալուն՝ ստեղծագործության

գաղափարը, կազմությունը, գեղարվեստական միջոցները: Ավտոմատացման փուլը բնութագրվում է երեխայի՝ ինքն իրեն կարդալու ցանկությամբ: Հիմնական նշանը, որ երեխաները հասել են ավտոմատ ընթերցանության մակարդակին, նրանց անմիջական հուզական արձագանքն է ինքնուրույն կարդացած աշխատանքի նկատմամբ, առանց ուսուցչի կողմից լրացուցիչ հարցերի առաջնային ընթերցանության տպավորություններով կիսվելու ցանկությունը և կարդացածը քննարկելու ցանկությունը:

Նման ճանապարհ՝ վերլուծական փուլից մինչև ավտոմատացման փուլ, երեխան կարող է անցնել հետևյալ պայմաններով՝

1. 1 Ընթերցանության վարժությունները պետք է լինեն ամենօրյա:
2. Ընթերցանության համար տեքստերի ընտրությունը չպետք է պատահական լինի, այլ պետք է կատարվի՝ հաշվի առնելով երեխաների հոգեբանական առանձնահատկությունները և տեքստերի գրական առանձնահատկությունները:
3. Միայն ընթերցումը կանխելու համար աշխատանք է պետք:
4. 4 Լուռ ընթերցանության ուսուցումը պետք է հատուկ կազմակերպվի՝ ներառելով մի քանի փուլ՝ շշուկով կարդալ, կարդացվողի լուռ արտասանություն, «հանգիստ ընթերցանություն» և կարդալ ինքն իրեն:

Գրել և կարդալ սովորելու առաջին փուլերում, երբ հնչունային տառերի վերլուծությունը շատ կարևոր է, անհրաժեշտ է արտասանել:

Բայց, սկսած 3-րդ դասարանից, պետք է սովորեցնել երեխաներին անցնել ընթերցանությանը: [7]

1.4 Կրտսեր դպրոցականների մոտ կարդալու հմտությունները զարգացնող մեթոդներ և մեթոդիկաներ

Այս ենթավերնագրում մենք առաջարկում ենք կիրառել ինտերակտիվ գրույցի և զարգացնող խաղերի մեթոդը, որտեղ ուսուցիչը կարող է կիրառել հետևյալ մեթոդիկաները:

Այս սկզբունքով կարելի է կառուցել խաղերի լայն տեսականի: Ուսուցիչը կարող է «առաջնորդել» դասարանը և՛ դեպի ապագա, և՛ դեպի հին ժամանակներ և այցելել ծովի թագավորին:

Հենց այն կրտսեր դպրոցականներն են, ովքեր ամենաքիչ հակված էին ընթերցանության տեխնիկայի լուրջ և համակարգված պարապմունքներին, ովքեր կկարողանան խաղի միջոցով հաղթահարել ընթերցանության առաջին տեխնիկական դժվարությունները: Խաղը ընդլայնում է երեխաների հորիզոնները, նպաստում է ճիշտ, գիտակից, սահուն, արտահայտիչ ընթերցանության զարգացմանը. նպաստում է ընթերցանության ձևի բարելավմանը (սահուն վանկից մինչև ամբողջական բառերով ընթերցում)

Խաղային պահերի օրինակներ գրագիտության դասերին

1. «Վանկային խաղ»

ավարտիր բառը, օրինակ՝ ան (տառ), ա (պուր)

գտեք բառեր, որոնք սկսվում են գր, հա, վանկով

գտեք վանկերով անուններ՝ Վա, Վե

օգնիր բառին (մեկ վանկ է պակասում) ա...պատ, ..նոս

փոխել բառը (հեռացնել մեկ վանկ, որպեսզի նոր բառ ստացվի), օրինակ՝ հաղարջ, թիթեռներ

2. «Կախարդական փոխակերպումներ»

միավանկ բառերը վերածել երկվանկի, եռավանկի, օրինակ՝ բանալի,

փոխիր բառը այնպես, որ վերջին վանկը դառնա առաջինը, օրինակ՝ թիթեռ՝ եոթիթ

մեկ բառից մի քանի ուրիշներ պատրաստիր, օրինակ՝ բեռնախցիկ (բեռնատար, խցան)

3. «Ո՞վ է թաքստոց խաղում».

Պատասխանի վրա գրում եմ 4-5 տառ (25 բառ): Երեխաներն ընտրում են ճիշտ տառերը, հորինում բառեր և որոշում, թե ով է խաղում իրենց հետ թաքնված՝ կենդանիներ, թռչուններ, միջատներ, բույսեր:

4. «Հավաքեք պայուսակ».

Բազմաթիվ գրված բառերի մեջ ընտրվում են տվյալ թեմայի վերաբերյալ բառեր:

Բացի այդ, խաղը զարգացնում է ընկալումը, ուշադրությունը, հիշողությունը, մտածողությունը՝ խթանում է հետաքրքրությունը ընթերցանության նկատմամբ: Ուստի գրական ընթերցանության դասերին յուրաքանչյուր դասարանում անհրաժեշտ է խաղերի և խաղային պահերի օգտագործումը:

Ընթերցանության հմտությունների ձևավորման մեր աշխատանքում մենք օգտագործում ենք տարբեր տեխնիկա և մեթոդներ, մեր կարծիքով ամենաարդյունավետը, որոնցում լավ արդյունքներ են ձեռք բերվել:

Հիմնականը բազմակի ընթերցանությունն է, տեխնիկա, որում աշակերտը, պատասխանելով կոնկրետ հարցին, արտահայտելով իր տեսակետը, տեքստում իր մտքերի, դատողությունների, զգացմունքների ամրապնդում է փնտրում՝ կրկին ու կրկին անդրադառնալով դրան: Ամեն անգամ տեքստին ուղղված այս կրկնվող կոչը աշակերտին կբացահայտի արդեն ծանոթ տեքստում մի նոր, անսպասելի, նրան զարմացնելու և միևնույն ժամանակ հետաքրքիր բան: Միաժամանակ մեծանում է գրական տեքստի մեջ ընկղմվելու խորությունը, մեծանում է հետաքրքրությունը ընթերցանության նկատմամբ:

Այս աշխատանքը պետք է սկսել արդեն առաջին դասարանում գրագիտության դասերին խաղային ձևով՝ օգտագործելով հետևյալ վարժությունները՝

- նշված տառով սկսվող բառերի ընթերցում ... (վանկից ...);
- մեծատառով սկսվող բառերի ընթերցում
- կարդալ կենդանիների բառեր-անուններ (ծառեր, բանջարեղեն, կահույք, տրանսպորտ)
- կարդալ առաջինը (նախադասության վերջին բառը)

- կարդալ երկու (երեք, չորս) բարդ բառեր
- կարդալ նախադասության բառերը, որոնք պետք է կարդալ բարձրաձայն (հանգիստ), արագ (դանդաղ);
- կարդալ նախադասությունները բացականչական (հարցական) նշանով
- կարդալ հարցի պատասխանը
- կարդալ դերեի ուղեկցությամբ
- կարդացեք մի հատված, որը կարելի է փոփոխել հույզերի միջոցով (ուրախությամբ, տխուր, խստորեն, աղաչանքով և այլն):

Պետք է ուշադրություն դարձնել նաև մեկ այլ տեսակի հարցի, որը նույնպես հիմնարար նշանակություն ունի.

Այս տեսակի առաջադրանքները ուղղված են ընթերցանության հիմնական եռոյանը՝ բառի ձայնային պատկերի հարաբերակցությանը իր գրաֆիկական պատկերի հետ, բառի օպտիկական պատկերի ամբողջական ընկալմանը:

Երբ աշակերտին առաջադրանք է տրվում

«Կարդացեք առաջին բառը», նա հաճախ չի տեսնում տառերի հետևում գտնվող բառերը և կարդում է այնքան, որքան կարող է. գիտի, թե ինչպես, օրինակ, կարդալ վանկերով և կարդում է վանկերով: Բառեր կարդալու կարողությունը դանդաղ է զարգանում: Որպեսզի կարդալ այն արագությամբ, որով մենք խոսում ենք, տեքստի բառերի մեծ մասը պետք է արագ ճանաչվի, այլ ոչ թե հավաքվի վանկերով, սինթեզվի: Ընթերցանության համար կարևոր է կուտակել բառերի տեսողական պատկերներ, ճանաչել դրանք «աչքով», ձայնային պատկերը բառի գրաֆիկական երկարության հետ կապել տառերի վերնում և ներքնում գտնվող տառերի տարրերի հետ և այլն:

Յուրաքանչյուր դասարանում առաջադրանքները աստիճանաբար դժվարանում են: Ես փորձում եմ դրանք դիվերսիֆիկացնել.

Տեքստի ընթերցումը՝ նպատակ ունենալով բաժանել մասերի և կազմել պլան:

Ընթերցանություն ըստ պլանի

Ընթերցանություն տեքստի կրճատմամբ (երեխաները չեն կարդում նախադասություններ կամ բառեր, որոնք կարելի է բաց թողնել): Պատրաստվում է ամփոփմանը.

- Ընթերցանություն շղթայական նախադասությամբ.
- Պարբերություն առ պարբերություն կարդալը.
- Ընթերցանություն՝ նկարչության համար հարմար հատված գտնելու համար:
- Կարդալ՝ գտնել մի հատված, որը կօգնի պատասխանել հարցին:
- Տեքստի ամենագեղեցիկ տեղը կարդալը.
- Ամբողջ նախադասությունը գտնել նախադասության սկզբում կամ վերջում: (Հետագայում նախադասությունը կարող է փոխարինվել տրամաբանորեն ամբողջական հատվածով):
- Գտնել նախադասություն կամ հատված, որն արտացոլում է տեքստի հիմնական գաղափարը և այլն:

Եզրակացություն

Այսպիսով, Երեխան ընթերցանության հմտությունների ձևավորման բոլոր փուլերն անցնում է իր տեմպերով և տեսում է մոտ երեքից չորս տարի: Առաջին փուլում հետևվում է նամակի յուրաքանչյուր տարր: Երեխաները միայն 9-10 տարեկանում են ձևավորում գործունեության կամավոր կարգավորման և ուշադրության կազմակերպման մեխանիզմները: Ի վերջո, կենտրոնանալու համար պետք է կենտրոնանալ և չջեղվել:

Երեխաների մոտ ընթերցանության հմտությունների զարգացման երկարաժամկետ դիտարկումները հնարավորություն են տալիս առանձնացնել սովորողների կողմից թույլ տված բնորոշ սխալների մի քանի խմբեր:

1. Ձայն-տառային կազմության աղավաղում (տառերի, վանկերի, բառերի և նույնիսկ տողերի բացթողումներ և վերադասավորում, կամայական տարրերի տեղադրում ընթերցանության միավորների մեջ, որոշ ընթերցման միավորների փոխարինում մյուսներով):

Նման սխալների պատճառներն են տեսողական ընկալման անկատարությունը կամ հողակապային ապարատի թերզարգացումը: Այնուամենայնիվ, այսպես կոչված «կռահել ընթերցումը» նույնպես կարող է աղավաղման պատճառ դառնալ:

2. Կրկնությունների առկայությունը (ընթերցանության միավորների կրկնություն՝ տառեր, վանկեր, բառեր, նախադասություններ):
3. Գրական արտասանության նորմերի խախտում.

Այս տեսակի սխալներից կարելի է առանձնացնել մի քանի խմբեր՝

- 1) սխալներն իրականում օրթոպիկ են: Նրանց թվում անկանոն սթրեսը ամենատարածված տեսակն է: Նման սխալները կապված են արտասանության նորմերի կամ կարդացվող բառերի բառապաշարային իմաստի անտեղյակության հետ.

- 2) այսպես կոչված «ուղղագրական ընթերցման» հետ կապված սխալներ. ընթերցանության միավորները հնչում են խիստ համապատասխան ուղղագրությանը, և ոչ թե արտասանությանը:
- 3) ինտոնացիոն սխալներ, որոնք սխալ տրամաբանական շեշտադրումներ են, իմաստային իմաստով անհամապատասխան դադարներ. Նման սխալներ թույլ է տալիս ընթերցողը, եթե նա չի հասկանում, թե ինչ է կարդացվում:

Ընթերցանության սահունությունը կախված է, այսպես կոչված, ընթերցանության դաշտից և այն կանգառների տևողությունից, որոնք ընթերցողը թույլ է տալիս ընթերցանության գործընթացում: Վիզուալ ընկալումը վարժեցնելով՝ ուսուցիչը աշխատում է ոչ միայն ընթերցանության ճիշտության, այլև սահունության վրա:

1. Егорова Т.В. Особенности памяти и мышления младших школьников, -М., 1993.
2. Немов Р.С. Психология в 3 кн. Кн. 2 Психология образования, изд. – М: Просвещение: Владос. 1995.
3. Обухова Л.Ф. Детская психология: теория, факты, проблемы, - М: Тривола, 1995.
4. Обучение детей. Пособие для учителей. / Под редакцией В.И. Лубовского. – Смоленск, 1994.
5. Педагогика: Основы обучения и воспитания детей. – М.,1998.
6. Петровский А.В. Введение в психологию. –М.,Академия 1995.
7. Пиаже Ж. Речь и мышление ребёнка. – М: Просвещение 1971.